work, i.e. horizontal boards pinned behind corner piers, were recorded. A tunnel led from this room to a shaft-like second room. The first tunnel was 3.58 m long, 60 cm wide, and 70 cm high. Its construction was also framework with ceiling and wall boards pinned behind the rectangular timber frame. The interior space of the bunker's second room was 1.5 m wide, 2.9 m long, and 1.01 m high. Two niches–cabinets were discovered in it. This room had a board construction with vertical wall boards wedged between the floor and ceiling boards (Fig. 4). It was determined that the 22.8 m emergency exit tunnel that led from the bunker's second room had been constructed in a manner analogous to that of the first tunnel (Fig. 6). The tunnel's interior space was up to 62 cm wide and 60 cm high. 171 special finds and 300 specimens of mass material were discovered in the bunker (Figs. 7–10).

Gintautas Vėlius

Partizanų kapavietė Miškiniškės kaime

Istorikas, kraštotyrininkas Laimonas Abarius kreipėsi į LGGRTC, ir pateikė kraštotyrinių ekspedicijų metu ir LYA surinktą medžiagą apie Miškiniškės kaime (Ignalinos r., Kazitiškio sen.) esančią Lietuvos pokario partizanų užkasimo vietą. Pagal liudininkų pateiktą bei archyvinę medžiagą žinoma, kad minėtame kaime, Kazimiero Dijoko vienkiemyje 1944 m. gruodžio 28 d., okupacinei kariuomenei užklupus, žuvo nuo 8 iki 17 partizanų. Dalis partizanų, kurių neatpažino vietos gyventojai, buvo palaidoti toje pačioje sodyboje. Atgavus nepriklausomybę partizanų palaidojimo vieta buvo pažymėta kryželiu, vietinių gyventojų prižiūrima. Retėjant liudininkų gretoms, kilo pavojus, kad partizanų palaidojimo vieta gali būti užmiršta. LGGRTC, atsižvelgdamas į L. Abariaus pateiktą informaciją, inicijavo archeologinius tyrimus.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų tikslas buvo aptikti ir ekshumuoti Miškiniškės kaime K. Dijoko vienkiemyje 1944 m. gruodžio 28 d. žuvusių ir čia palaidotų Lietuvos partizanų palaikus. Tyrimų metu dalis buvusios sodybos teritorijos jau buvo apaugusi mišku, statinių neišlikę. Partizanų kapavietę ženklino metalinis kryžius. Artimiausioje Miškiniškės kaimo sodyboje gyvenantys broliai Voldemaras ir Jonas Žilėnai jau daug metų šią kapavietę prižiūri ir tvarko. V. Žilėnas, remdamasis prisiminimais, apytiksliai nurodė sodyboje buvusių statinių vietas. Anot V. Žilėno, 68 m į ŠV nuo kapavietės, šalia keliuko buvo pirtis. Jos vietoje dar ir šiandien matoma įduba bei akmeninių pamatų likučiai. 6 m į ŠV nuo kapavietės išlikusį akmenimis grįstą 4x3 m dydžio ir 1,3 m gylio rūsį V. Žilėnas minėjo kaip buvusį daržovių sandėlį. 28 m į PR V. Žilėnas nurodė buvusio gyvenamojo namo vietą. Dabar šioje vietoje išlikusi tik nežymi 9x5 m dydžio kalvelė. 25 m į P nuo kapavietės išliko sodyboje buvusi 3–4 m skersmens apskrita kūdra. 28 m į PR nuo jos V. Žilėnas minėjo buvus kluoną. Dabar jo vietoje išlikusi iki 70 cm aukščio ir apie 6 m skersmens kalvelė.

1999 m. gegužės 25 d., LGGRTC vykdant „Gyvosios atminties" programą, Miškiniškės kaime, buvusioje Kazimiero Dijoko sodybos vietoje buvo filmuojami Broniaus Žilėno (g. 1933 m., šiuo metu jau miręs) prisiminimai. Žilėnų šeima buvo artimiausi K. Dijoko kaimynai, jų sodybas skyrė keli šimtai metrų. B. Žilėnas paliudijo, kad 1944 m. gruodžio 28 d. K. Dijoko sodyba buvo sudeginta NKVD kareivių, o di-

džioji dalis joje besislėpusių partizanų kautynių metu žuvo – vieni, išbėgę iš degančio namo, buvo nušauti, kiti sudegė namo viduje. Tų partizanų kūnus, kuriuos buvo galima atpažinti (nušautuosius) pasiėmė giminės, kiti buvo neatpažįstamai sudegę, jų kūnai taip ir liko gaisravietėje. Po kelių dienų atvykę „Erškėčio“ būrio partizanai su savimi turėjo kelis karstus, į kuriuos Žilėnų šeimos vaikai, tarp jų ir liudijimo pateikėjas B. Žilėnas (tuo metu buvęs vienuolikos metų) sudėjo gaisravietėje likusius partizanų palaikus. Palaikus palaidojo patys partizanai nakties metu. B. Žilėnas nurodė, kad jų palaidojimo vieta yra ties geležiniu kryžiumi.

Į R nuo geležinio paminklinio kryžiaus buvo pamatuota 3x3 m dydžio ***perkasa***, orientuota pagal pasaulio šalis. Perkasos centro koordinatės LKS 94 X 628828,8; Y 6151227. Dėl greta augančių medžių galima koordinačių paklaida iki 2 m. Perkasa suskirstyta kvadratais, kurie iš Š į P sužymėti skaičiais 1–3, iš V į R – raidėmis A, B. Gyliai matuoti nuo perkasos ŠR kampo, kuris prilygintas nulinei reikšmei. Perkasos ŠV kampe buvo 45 cm skersmens akmuo,

1 pav. Paviršiniame sluoksnyje aptikta puodo šukė brūkšniuotu paviršiumi. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 1. The sherd of pottery with a brushed surface discovered in the surface layer.

kurį teko iškelti. Kasta rankiniu būdu, nuimant po 5 cm storio grunto sluoksnį. Kiekvienas sluoksnis tikrintas metalo detektoriumi. Po 10 cm storio velėna atsidengė 30 cm storio pilkšvo smėlio sluoksnis – armuo (?). Jame, kv. 2C, 30 cm gylyje aptikta lipdyto puodo šukė nežymiai brūkšniuotu paviršiumi, datuojama I tūkst. pr. Kr. (1 pav.). 40 cm gylyje pilkšvo grunto sluoksnį keitė smėlingo įžemio horizontas. 50 cm gylyje smėlingo įžemio fone išryškėjo pilkšvo smėlio dėmė su gausiais priemolio intar-

2 pav. 0,9–1 m gylyje matomos kapų 1–3 karstų lentų liekanos. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 2. The remains of 1–3 coffin boards visible at a depth of 0.9–1 m.

0 3 cm

3 pav. Kape 1 aptiktas dantų protezas. G. Vėliaus nuotr.
Fig. 3. The dental prosthesis discovered in burial 1.

4 pav. Kapas 3. G. Vėliaus nuotr.
Fig. 4. Burial 3.

pais. Matyt, molio intarpai į duobės užpildą pateko iš gilesnių, po smėlio sluoksniu esančių molingų horizontų. Duobė netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,8 m pločio, 2,3 m ilgio, orientuota V–R kryptimi. Toliau gilintasi tik į duobės turinį. 0,9–1 m gylyje išryškėjo 3 1,3x0,5 m dydžio medinių karstų kontūrai (2 pav.). Karstai suguldyti skersai kapo duobės P–Š kryptimi. Aptikti kapai buvo sunumeruoti skaičiais 1–3 iš V į R. Aptiktos karstų lentos sunykusios, jų vietoje išliko tik tamsesnės spalvos žymės. Viršutinių karsto lentų – dangčio ženklesnių liekanų fiksuota tik kape 3. Matyt, karstai buvo pagaminti iš prastos medienos plonų, iki 1,5 cm storio lentučių. Vidinė karstų kontūrų erdvė buvo užpildyta pilkšvu smėliu.

Kv. 1–2A, 1 m gylyje išryškėjo netaisyklingo stačiakampio formos 1,3x0,5 m dydžio lentinio karsto kontūras – *kapas 1*. Vidinėje jo erdvėje 1,03 m gylyje aptikti suaugusio žmogaus kaulai, į karstą sudėti nesilaikant jokios anatominės tvarkos. Anatomine tvarka gulėjo tik dalis stuburo slankstelių, šonkaulių. Kaulų sluoksnis sudarė apie 25 cm, karsto dugno lentos neišliko. Karsto būta apie 25 cm aukščio. Ties karsto kampais aptiktos 3 vinys, sprendžiant iš stipriai korodavusių fragmentų, vinių karsto konstrukcijoje būta daugiau. Karsto vidinėje erdvėje, kv. 1A, 1,1 m gylyje aptiktas apdegęs dantų protezas (3 pav.).

Kv. 1–2A–B, 98 cm gylyje išryškėjo netaisyklingo stačiakampio formos 1,3x0,5 m dydžio lentinio karsto kontūras – *kapas 2*. Vidinėje jo erdvėje 1 m gylyje aptikti suaugusio žmogaus kaulai. Anatomine tvarka gulintys rasti tik dalis liemens slankstelių, dešinės rankos ilgieji kaulai, dubuo bei šlaunikauliai. Kaulų sluoksnis sudarė apie 25 cm, karsto dugno lentos neišliko. Taigi, karsto būta apie 25 cm aukščio. Ties karsto

kampais aptiktos 4 vinys, sprendžiant iš korodavusių fragmentų, vinių karsto konstrukcijoje būta ir daugiau. Karsto vidinėje erdvėje, kv. 2B, 1,08 m gylyje aptikta nuo karščio susprogusi šovinio tūtelė, 1,07 m gylyje surasta apskrita metalinė saga su 4 skylutėmis.

Kv. 1–2B, 90 cm gylyje išryškėjo netaisyklingo stačiakampio formos 1,3x0,5 m dydžio lentinio karsto kontūras – *kapas 3*. Išliko dviejų išilginių karsto dangčio lentų fragmentai. Jų būta apie 10 cm pločio ir iki 1,5 cm storio. Vidinėje karsto erdvėje jau 93 cm gylyje aptikti suaugusio žmogaus kaulai (4 pav.). Anatomine tvarka gulinti rasta tik didžioji dalis stuburo, šonkaulių, dubuo bei šlaunikauliai. Kaulų sluoksnis sudarė apie 25 cm, karsto dugno lentos neišliko. Taigi, karsto būta apie 25 cm aukščio. Ties karsto kampais aptikta 11 vinių.

Taigi, didžioji dalis žuvusiųjų palaikų aptikti gulintys neanatomine tvarka, be to, ant kaulų buvo aiškiai matomos degimo žymės. Kaukolių ir daugumos galūnių kaulų išliko tik nedideli fragmentai. Akivaizdu, kad žuvusiųjų kūnai buvo labai stipriai paveikti ugnies, palaikai iš gaisravietės surinkti ir į karstus sudėti dalimis. Radiniai – dantų protezas ir saga sietini su kapuose palaidotais individais. Susprogusi šovinio tūtelė, matyt, iš gaisravietės į kapą pateko atsitiktinai.

The partisan burial site in Miškiniškė village

From the material supplied by witnesses and archives, it is known that 8–17 partisans died after being caught by NKVD forces at the farmstead of K. Dijokas in Miškiniškė village (Ignalina District) on 28 December 1944. Some of the partisans, who were not recognised by the local inhabitants, were buried at that farmstead. After the restoration of independence, the partisan burial site was marked with a cross and tended by the local inhabitants. As the ranks of the witnesses become thinner, the danger arises that the partisan burial site can be forgotten. Therefore an archaeological investigation was initiated by the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania.

During the field evaluation, a 3 x 3 m trench was excavated and a 2.3 x 1.8 m pit (Fig. 2) containing the remains, in wooden coffins, of three of the partisans who died on 28 December 1944 was discovered. The remains are fragmentary and have been severely affected by fire (Fig. 4). 18 coffin nails and three special finds: a dental prosthesis (Fig. 3), a cartridge case, and a button, were discovered in the burials. One special find not connected with dramatic wartime events, a sherd of hand built pottery with a brushed surface that dates to the 1st millennium BC was also found (Fig. 1).

Algirdas Žalnierius,
Dainius Balčiūnas

Kauno tvirtovės VI fortas

Kauno miesto savivaldybės administracija rengia Kauno tvirtovės VI forto pritaikymo visuomenės reikmėms projektą. Pagal paveldosaugines sąlygas numatoma atkurti forto pirminį reljefą, planinę struktūrą, drenažo sistemą, kiemų dangas ir buvusius kiemų lygius prie esamų statinių. Pirmame forto teritorijos tvarkymo etape numatoma parengti kareivinių, sargybos būstinės ir užnugario kaponieriaus pastatų restauracijos ir pritaikymo projektus. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų I etapo tikslas buvo nustatyti buvusius VI forto kiemo, privažiavimų, kelių lygius, buvusios dangos rūšis ir būklę, tualetų rezervuarų vietą 3 pas-